

University of Groningen

The Struggle for Nuclear Partnership

Melissen, Jan

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1993

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Melissen, J. (1993). *The Struggle for Nuclear Partnership: Britain, the United States and the Making of an Ambiguous Alliance 1952-1959*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

DUTCH SUMMARY

Dit proefschrift gaat over problemen van alliantiepolitiek tussen Groot-Brittannië en de Verenigde Staten en is grotendeels gebaseerd op Britse en Amerikaanse bronnen. Het werk bestaat uit een historische analyse van de Anglo-Amerikaanse nucleaire samenwerking voor militaire doeleinden in de jaren 1952-59. In deze periode vormde zich geleidelijk een hecht nucleair partnerschap, dat onder andere zijn uitdrukking vond in een verregaande technische samenwerking en de plaatsing van Amerikaanse raketten op de Britse eilanden. Het verbond tussen de twee Engelssprekende landen resulteerde eveneens in een zekere coördinatie van hun beleid ten opzichte van de verspreiding van kernwapens in Europa en een mogelijke stopzetting van kernproeven. Deze ontwikkelingen vonden plaats in de bredere context van de nuclearisering van de NAVO in de jaren vijftig, die hier tevens in beschouwing wordt genomen.

De studie legt de nadruk op de politieke en diplomatieke, in plaats van de militair-strategische aspecten van de Anglo-Amerikaanse nucleaire betrekkingen. Ze benadert deze vanuit Brits en Amerikaans perspectief, hoewel de invloed van de nucleaire relatie op het Brits veiligheidsbeleid het grootst was en derhalve bijzondere aandacht krijgt. Hoofdstuk 1 zet de verschillende uitgangspunten van de dissertatie in detail uiteen, schetst de voorgeschiedenis van de onderhavige problematiek en geeft de inhoud van de afzonderlijke hoofdstukken kort weer.

Hoofdstuk 2 is een brede analyse van de nucleaire betrekkingen tussen de VS en Groot-Brittannië van 1952-56. Moeizame Anglo-Amerikaanse onderhandelingen stonden in scherp contrast met de retoriek van de regering Eisenhower over nucleaire samenwerking met de Britten en andere Europese bondgenoten. Bureaucratische weerstanden en oppositie in het Congres dwarsboomden de door de president gewenste liberalisering van de nucleaire wetgeving. De Amerikaanse regering bleef echter uiterst terughoudend in de kwestie van de medezeggenschap over het gebruik van haar kernwapens vanaf bases in Groot-Brittannië, al dicteerde de gewenste cohesie binnen het bondgenootschap politieke vaagheid.

Opeenvolgende Britse regeringen formuleerden het belang van een eigen kernmacht in eerste instantie met het oog op de relatie met de VS. Dit kwam duidelijk tot uitdrukking in kabinetsdiscussies over de reductie van het geplande aantal bommenwerpers voor de middellange afstand en de ontwikkeling van de waterstofbom. De bezuinigingen op de bommenwerpers tekenden de strategische afhankelijkheid van de VS en stonden op gespannen voet met het Brits declaratoir kernwapenbeleid, dat in toenemende mate het belang van de 'independent deterrent' beklemtoonde. Het besluit tot ontwikkeling van thermonucleaire wapens maakte de noodzaak tot nucleaire samenwerking met de VS slechts urgenter. Dit tegen de achtergrond van de Britse vrees voor enigerlei beperking op het testen van kernwapens en nucleaire proliferatie in Europa. Binnen de NAVO, die in navolging van de VS kernwapens geleidelijk

ipv. tegen USSR (Koude Oorlog) ?

The Struggle for Nuclear Partnership

'conventionaliseerde', genoot Groot-Brittannië een preferentiële behandeling door de Amerikaanse regering.

In hoofdstuk 3 worden de Brits-Amerikaanse onderhandelingen over technische nucleaire samenwerking in de cruciale jaren 1957 en 1958 nauwkeurig onderzocht. In de tweede helft van 1958 leidden deze na amendering van de Amerikaanse wetgeving uiteindelijk tot een verstrekkende uitwisseling van nucleaire informatie. De Suez-crisis van 1956 en bovenal de lancering van de Sovjet 'Spoetnik' satelliet, in oktober 1957, droegen in belangrijke mate bij tot een doorbraak. Tijdens de toenadering die volgde op het Suez-debâcle stemden president Eisenhower en premier Macmillan hun beleid ten aanzien van een eventuele kernstop en de nucleaire aspiraties van Frankrijk reeds gedeeltelijk op elkaar af. Een en ander versterkte de Britse vastbeslotenheid tot afwijzing van andere beleidsalternatieven, zoals nucleaire samenwerkingsvormen met West-Europa of landen van het Gemenebest.

De verandering van het Amerikaans politiek klimaat na Spoetnik, stelde Eisenhower en zijn minister van Buitenlandse Zaken Dulles in de gelegenheid de oppositie tegen een versoepeling van de nucleaire wetgeving te overwinnen. Deze kwam vooral van de Atomic Energy Commission en het machtige Joint Committee on Atomic Energy van het Congres. In de visie van de Amerikaanse politieke leiding was een gezamenlijke opstelling over nucleaire aangelegenheden door de VS en Groot-Brittannië een vereiste voor de stabiliteit van het Noordatlantisch bondgenootschap. Onder de dreiging van een unilaterale kernstop door de VS wist de regering Macmillan zich dit gegeven tot nut te maken bij het najagen van Amerikaanse informatie over de vervaardiging van thermonucleaire wapens. Een bijkomend effect van de nauwe banden op nucleair terrein was dat de Amerikaanse regering grotere controle op de Britse kernwapenpolitiek kon uitoefenen.

Hoofdstuk 4 bestrijkt de periode 1956-59 en onderzoekt de Anglo-Amerikaanse betrekkingen in het licht van de ontwikkeling en stationering van Amerikaanse Thor-raketten voor de middellange afstand in Groot-Brittannië. Een controversieel issue tijdens de onderhandelingen betrof de (gedeelde) politieke zeggenschap over de lancering van de Thor. De Britse en Amerikaanse motivatie voor plaatsing wisselden sterk. De aanvankelijk grote Britse interesse in deze eerste generatie raket nam af toen duidelijk werd dat deze in militair opzicht veel te wensen over liet. In de VS bleek de politieke druk voor opstelling van de Thor na Spoetnik zo groot dat alle twijfels over het functioneren van het wapen overboord werden gezet.

Het Amerikaans strategisch belang bij plaatsing nam snel af. De regering Eisenhower verwachtte eerder dat het politiek-psychologisch effect ervan aanzienlijk zou zijn. De veronderstelde politieke functie van de middellange afstands-raket was onder meer dat deze in NAVO-verband de samenhang van het bondgenootschap ten goede zou komen. Dientengevolge werd een overeenkomst met Groot-Brittannië steeds meer als een onderdeel van de leverantie van Amerikaanse kernraketten aan andere lidstaten in Europa beschouwd. De regering Macmillan streefde daarentegen met succes naar een strikt bilaterale overeenkomst, waarin slechts in algemene zin naar de verdrags-

(Am.
WV)
bel.
reder
amer.
w.

bel.
gandg

verplichti
verband t
verstandh
technisch
pens uite
de raket.

Het Angl
gen als g
1957-59
probleme
politiek v
NAVO, ev
den in di
de NAVO
hower po
zijn voor
bondgen
Bovendien
stige me
mogelijk

Meer
kaans aa
in de NA
Brittanni
was Eise
ontspann
hechte v
die echte
rikaanse
een bilat
De Fran
noten, in
voor nu
van one
Europee

Het pro
'special

Summary

de Thor = symbool

verplichtingen binnen de NAVO werd verwezen. De Britten zagen voorts een duidelijk verband tussen acceptatie van de Amerikaanse Thor, symbool van de goede nucleaire verstandhouding met de belangrijkste bondgenoot, en de voor hen veel belangrijker technische nucleaire samenwerking. Nadat de lang begeerde informatie over kernwapens uiteindelijk was verkregen, bleef er weinig over van het Brits enthousiasme voor de raket.

techn. relat.
samenwerking

Het Anglo-Amerikaans nucleair duopolie compliceerde de transatlantische betrekkingen als geheel. Hoofdstuk 5 gaat in op de nuclearisering van de NAVO in de jaren 1957-59 en besteedt aandacht aan de wijze waarop de VS en Groot-Brittannië de problemen in het Noordatlantisch bondgenootschap tegemoet traden. De nucleaire politiek van de regering Eisenhower ten aanzien van de overige bondgenoten in de NAVO, evenals de belangrijkste reacties op dit beleid en Europese alternatieven, worden in dit hoofdstuk geanalyseerd. De bijzondere relatie met Groot-Brittannië had in de NAVO niet het door de Amerikanen beoogde integrerend effect. De regering Eisenhower poogde vergeefs een benadering tegenover Europa te vinden die heilzaam zou zijn voor de onderlinge solidariteit in de alliantie, aan de nucleaire wensen van de bondgenoten tegemoet zou komen en proliferatie in Europa tegen zou kunnen gaan. Bovendien bestonden binnen de Amerikaanse uitvoerende macht en het Congres ernstige meningsverschillen over onder andere de opslag van kernwapens in Europa en mogelijke hulp aan het nucleair programma van de Franse Vierde Republiek.

Meer dan de kwestie over de opslag van kernwapens in Europa leidde het Amerikaans aanbod voor stationering van raketten voor de middellange afstand tot commotie in de NAVO. Het bondgenootschap ging in principe akkoord, maar afgezien van Groot-Brittannië gingen alleen Turkije en Italië daadwerkelijk over tot plaatsing. Overigens was Eisenhower zelf bevreesd dat plaatsing in het oostelijk Middellandse-Zeegebied ontspanning met de Sovjet-Unie in de weg zou kunnen staan. De Amerikaanse regering hechtte wel grote waarde aan de implementatie van haar voorstellen door Frankrijk, die echter uitbleef. Dit uit onvrede over het gebrek aan medezeggenschap over Amerikaanse kernwapens op Frans grondgebied en achterstelling bij Groot-Brittannië, dat een bilaterale in plaats van een multilaterale rakettenovereenkomst met de VS sloot. De Franse grieven raakten een gevoelige snaar bij sommige andere Europese bondgenoten, in het bijzonder de Bondsrepubliek Duitsland en Italië. Het mislukte initiatief voor nucleaire samenwerking tussen deze drie landen was echter bedoeld ter correctie van onevenwichtigheden binnen het Noordatlantisch bondgenootschap en niet als een Europees alternatief voor de NAVO.

Het proefschrift besluit in de Epiloog met een beknopte evaluatie van de nucleaire 'special relationship' tussen Groot-Brittannië en de Verenigde Staten in de jaren vijftig.